

Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
MICHAL BOBEK
14 päivänä marraskuuta 2017¹

Asia C-498/16

**Maximilian Schrems
vastaan
Facebook Ireland Limited**

(Ennakkoratkaisupyyntö – Oberster Gerichtshof (ylin tuomioistuin, Itävalta))

Ennakkoratkaisupyyntö – Oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeudellisissa asioissa – Asetus (EY) N:o 44/2001 – Tuomioistuimen toimivalta kuluttajasopimuksia koskevissa asioissa – Kuluttajan käsite – Sosiaalinen media – Facebook-tilit ja Facebook-sivut – Sellaisten kuluttajien luovuttamat oikeudet, joilla on kotipaikka samassa jäsenvaltiossa, toisessa jäsenvaltiossa tai kolmansissa maissa – Kollektiiviset oikeussuojakeinot

I. Johdanto

1. Maximilian Schrems on nostanut kanteen Facebook Ireland Limited -yhtiötä vastaan itävaltalaisessa tuomioistuimessa. Hän väittää, että kyseinen yhtiö on loukannut hänen yksityisyydensuojaa ja tietosuojaa koskevia oikeuksiaan. Seitsemän muuta Facebookin käyttäjää luovutti samoja väitetyjä loukkauksia koskevat oikeutensa Schremsille tämän pyydettyä sitä internetissä. Heillä on kotipaikka Itävallassa, toisissa EU:n jäsenvaltioissa tai kolmansissa maissa.

2. Käsiteltävässä asiassa nousee esille kaksi oikeudellista kysymystä. Ensinnäkin on pohdittava, ketä voidaan pitää kuluttajana. Unionin oikeudessa kuluttaja nähdään heikompana osapuolena, jota on suojeltava. Tätä silmällä pitäen kuluttajien oikeussuojaa on vahvistettu vuosien saatossa, ja se sisältää muun muassa mahdollisuuden vedota kuluttajasopimuksia koskevaan erityiseen toimivaltaan, josta säädetään asetuksen (EY) N:o 44/2001² 15 ja 16 artiklassa. Sen ansiosta kuluttajat voivat vedota tehokkaasti kuluttajan forum actorikseen, eli kuluttaja voi nostaa toista sopimuspuolta vastaan kanteen oman kotipaikkansa tuomioistuimessa. Schrems väittää, että Wienin tuomioistuimilla (Itävalta) on toimivalta käsitellä sekä hänen omat vaatimuksensa että hänelle luovutettuihin oikeuksiin perustuvat vaatimukset, koska hän on asetuksen N:o 44/2001 15 ja 16 artiklassa tarkoitettu kuluttaja.

3. Luokittelu on aina hankalaa. Vaikka joistakin määrävistä tekijöistä voidaankin olla yhtä mieltä, eteen tulee aina poikkeustapauksia, joihin sovitut määritelmät eivät päde. Käsitteet myös muuttuvat ajan kuluessa. Voiko ”kuluttajasta”, jonka rooli oikeusriitojen osapuolena kasvaa koko ajan, tulla vähitellen ”kuluttajariitojen ammattimainen osapuoli”, joka ei enää tarvitse erityistä suojelua? Tästä on lyhyesti sanottuna kyse ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen, Oberster Gerichtshofin (ylin tuomioistuin, Itävalta), ensimmäisessä kysymyksessä.

¹ Alkuperäinen kieli: englanti.

² Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annettu neuvoston asetus (EYVL 2001, L 12, s. 1).

4. Toinen kysymys koskee kansainvälistä toimivaltaa riita-asioissa, joissa on kyse kuluttajasopimukseen perustuvien oikeuksien luovuttamisesta. Jos oletetaan, että kantajaa voidaan edelleen pitää oman asemansa perusteella kuluttajana, voiko hän vedota kyseiseen erityistoimivaltaan myös muiden kuluttajien, joiden kotipaikka on samassa jäsenvaltiossa, toisessa jäsenvaltiossa ja/tai kolmannessa maassa, luovuttamien oikeuksien osalta? Voiko asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 1 kohta toisin sanoen luoda oikeudensaajan kotipaikan tuomioistuimelle erityisen uuden toimivallan, jolloin kuluttajien vaatimuksia olisi mahdollista kerätä eri puolilta maailmaa?

II. Asiaa koskevat oikeussäännöt

A. Unionin oikeus

1. Asetus N:o 44/2001

5. Asetuksen N:o 44/2001 15 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Kun asia koskee henkilön, jäljempänä ’kuluttaja’, sellaista tarkoitusta varten tekemää sopimusta, jota ei voida pitää hänen ammattiinsa tai elinkeinotoimintaansa liittyvänä, tuomioistuimen toimivalta määräytyy tämän jakson säännösten mukaisesti, jollei 4 artiklan ja 5 artiklan 5 kohdan säännöksistä muuta johdu,

- a) jos sopimus koskee irtaimen kauppaa ja hinta on suoritettava maksuerissä, tai
- b) jos sopimus koskee lainaa, joka on maksettava takaisin erissä, tai muuta luottoa, joka on tarkoitettu irtaimen tavaran kaupan rahoittamiseen, tai
- c) kaikissa muissa tapauksissa, jos sopimus on tehty henkilön kanssa, joka harjoittaa kaupallista tai elinkeinotoimintaa siinä jäsenvaltiossa, missä kuluttajan kotipaikka on, tai joka millä keinoin tahansa suuntaa tällaista toimintaa kyseiseen jäsenvaltioon tai useisiin valtioihin kyseinen jäsenvaltio mukaan lukien, ja sopimus kuuluu kyseisen toiminnan piiriin.

– –”

6. Asetuksen N:o 44/2001 16 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Kuluttaja voi nostaa kanteen toista sopimuspuolta vastaan joko sen jäsenvaltion tuomioistuimissa, missä tämän kotipaikka on, tai sen paikkakunnan tuomioistuimissa, missä kuluttajan kotipaikka on.

2. Toinen sopimuspuoli voi nostaa kanteen kuluttajaa vastaan ainoastaan sen jäsenvaltion tuomioistuimissa, missä kuluttajan kotipaikka on.

– –”

B. Itävallan oikeus

7. Itävallan siviiliprosessilain (Zivilprozessordnung, jäljempänä ZPO) 227 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1) Kantajan samaan vastaajaan kohdistuvat vaatimukset voidaan, vaikka niitä ei ole yhdistettävä (tuomioistuinten toimivallasta annetun lain (Jurisdiktionsnorm) 55 §)), esittää samassa kanteessa, mikäli kaikki vaatimukset

1. kuuluvat asiaa käsittelevän tuomioistuimen toimivaltaan ja
2. voidaan käsitellä samantyyppisessä menettelyssä.

2) Vaatimukset, joiden yhteismäärä ei ylitä tuomioistuimen toimivallasta annetun lain 49 §:n 1 momentin 1 kohdassa vahvistettua määrää, voidaan kuitenkin yhdistää kyseisen määrän ylittävien vaatimusten kanssa, ja vaatimukset, jotka käsittelee vain yksi tuomari, voidaan yhdistää jaostossa käsiteltävien vaatimusten kanssa. Ensimmäisessä tapauksessa toimivalta määräytyy suuremman määrän mukaan ja toisessa tapauksessa kaikki vaatimukset ratkaisee jaosto.”

III. Tosiseikat

8. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämien tosiseikkojen mukaan Maximilian Schrems (jäljempänä kantaja) on erikoistunut IT- ja tietosuojaoikeuteen. Hän tekee parhaillaan väitöskirjaa, jonka aiheena ovat tietosuojan siviili-, rikos- ja hallinto-oikeudelliset näkökohdat.

9. Kantaja on käyttänyt Facebookia vuodesta 2008 lähtien. Aluksi hän käytti Facebookia väärällä nimellä ja ainoastaan yksityisiin tarkoituksiin. Vuodesta 2010 lähtien hän on käyttänyt *Facebook-tiliä* omalla nimellään, joka on kirjoitettu kyrillisin kirjaimin, yksityiseen toimintaan, kuten valokuvien lataamiseen, päivitysten tekemiseen sekä chattaamiseen viestipalvelun kautta. Kantajalla on noin 250 Facebook-kaveria. Vuodesta 2011 lähtien kantaja on myös käyttänyt *Facebook-sivua*. Kyseisellä sivulla tiedotetaan kantajan pitämistä esitelmistä, osallistumisesta paneelikeskusteluihin ja esiintymisestä tiedotusvälineissä, esitellään kantajan kirjoittamia kirjoja, kerätään lahjoituksia sekä kerrotaan kantajan oikeudellisista toimista Facebook Irelandia (jäljempänä vastaaja) vastaan.

10. Vuonna 2011 kantaja teki vastaajasta 22 kantelua Irlannin tietosuojavaltuutetulle. Kantelut käsiteltyään tietosuojavaltuutettu laati tutkintakertomuksen, joka sisälsi suosituksia vastaajalle, ja myöhemmin vielä seurantakertomuksen. Vuoden 2013 kesäkuussa kantaja teki vastaajasta PRISM-valvontaohjelman³ yhteydessä vielä yhden kantelun, jonka seurauksena unionin tuomioistuin kumosi⁴ komission Safe Harbor -päätöksen.⁵

11. Kantaja on julkaissut vastaajaan kohdistamistaan oikeudellisista toimista kaksi kirjaa, pitänyt esitelmiä (joskus palkkiota vastaan), rekisteröinyt lukuisia verkkosivuja (blogeja, online-vetoomuksia ja sivut, joilla kerätään joukkorahoitusta vastaajaa vastaan vireille pantuja oikeudenkäyntejä varten), saanut erilaisia palkintoja ja perustanut yhdistyksen Verein zur Durchsetzung des Grundrechts auf Datenschutz (yhdistys tietosuojaa koskevan perusoikeuden täytäntöönpanemiseksi, jäljempänä yhdistys).⁶

12. Kantaja on ilmoittanut, että hänen aloitteillaan pyritään painostamaan Facebookia. Hänen toimensa ovat herättäneet mielenkiintoa tiedotusvälineissä. Kantajan Facebookia vastaan käynnistämiä oikeudellisia toimia on käsitelty lukuisissa televisiolähetyksissä itävaltalaisilla, saksalaisilla ja kansainvälisillä kanavilla sekä useissa radiolähetyksissä. Aiheesta on julkaistu ainakin 184 lehtiartikkelia, joista osa kansainvälisissä julkaisuissa ja verkkojulkaisuissa.

3 Ohjelma, joka antaa Yhdysvaltojen viranomaisille pääsyn tietoihin, jotka on varastoitu erilaisten internetyhtiöiden, kuten Facebook USA:n, omistuksessa tai hallinnassa oleville, Yhdysvalloissa sijaitseville palvelimille.

4 Tuomio 6.10.2015, Schrems (C-362/14, EU:C:2015:650).

5 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 95/46/EY mukaisesti yksityisyyden suojaa koskevien safe harbor -periaatteiden antaman suojan riittävydestä ja niihin liittyvistä Yhdysvaltojen kauppaministeriön julkaisemista tavallisimmista kysymyksistä 26.7.2000 tehty komission päätös 2000/520/EY (EYVL 2000, L 215, s. 7).

6 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan yhdistys on voittoa tavoittelematon järjestö, jonka tavoitteena on henkilötietojen suojaa koskevan perusoikeuden täytäntöönpanon valvonta. Se tukee pilottitapauksia, joita pannaan vireille yleisen edun nimissä kyseistä oikeutta mahdollisesti loukkaavia yrityksiä vastaan, ja oikeudenkäyntikulut katetaan lahjoituksin.

13. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, että kantaja työskentelee äitinsä palveluksessa. Kantajan ansiotulot ovat peräisin kyseisestä työstä sekä erään asunnon vuokraamisesta. Lisäksi hän saa tuloja, joiden määrä ei ole tiedossa, edellä mainittujen kirjojen myynnistä sekä tilaisuuksista, joihin hänet on kutsuttu hänen vastaajaa vastaan käynnistämiensä oikeudellisten toimien johdosta.

14. Nyt käsiteltävässä asiassa kantaja väittää, että vastaaja on rikkonut lukuisia kertoja tietosuojaa koskevia säännöksiä ja siten Itävallan, Irlannin ja unionin oikeutta.⁷ Kantaja vaatii seuraavaa: vahvistustuomiota (sen osalta, että vastaaja on palvelujen tarjoaja, jonka on noudatettava sille annettuja ohjeita, että vastaajan on valvottava tietojen käsittelyä siltä osin kuin se tapahtuu vastaajan omiin tarpeisiin ja että sopimusehdot ovat pätemättömiä), kieltomääräyksen antamista (tietojen käyttämisestä), tietojen julkistamista (kantajan tietojen käyttö), tilitietojen antamista ja vahingonkorvausta (sopimusehtojen muuttaminen, korvaus ja perusteeton etu).

15. Pääasian kannetta on tukenut oikeudenkäyntejä rahoittava yhtiö, jonka veloittama palkkio on suuruudeltaan 20 prosenttia mahdollisesta voitosta saatavasta rahallisesta hyödystä, sekä eräs PR-toimisto. Kantaja on koonnut Facebookia vastustavan kampanjansa ympärille kymmenen henkilön tukijoukon, jonka ydinryhmään kuuluu viisi henkilöä. On epäselvää, maksaako kantaja näille henkilöille palkkioita. Tarvittava infrastruktuuri rahoitetaan kantajan yksityistililtä. Kantajan ja yhdistyksen palveluksessa ei ole työntekijöitä.

16. Kantajan verkossa julkaiseman kutsun seurauksena yli 25 000 henkilöä on luovuttanut vastaajaa kohtaan esittämiään vaatimuksia koskevat oikeudet kantajalle erään kantajan rekisteröimän internetsivuston kautta. Lisäksi jonotuslistalla oli 9.4.2015 vielä 50 000 henkilöä. Ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa esillä oleva asia käsittää vain seitsemän vaatimusta. Kantajalle oikeutensa luovuttaneiden kuluttajien kotipaikat ovat Itävallassa, Saksassa ja Intiassa.

17. Asiaa ensimmäisenä oikeusasteena käsitellyt itävaltalainen tuomioistuin Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien (Wienin alueellinen siviilituomioistuin, Itävalta) hylkäsi kanteen. Se katsoi, että edellä mainittujen kantajan vaatimuksiin liittyvien toimien perusteella tarkoitus, johon kantaja käyttää Facebookia, oli muuttunut ajan kuluessa. Kyseisen tuomioistuimen mukaan kantaja käytti Facebookia myös ammatillisiin tarkoituksiin, joten hän ei voinut vedota kuluttajasopimuksia koskevaan erityistoimivaltaan. Kyseinen tuomioistuin totesi myös, ettei sen tuomioistuimen kuluttaja-asioita koskeva toimivalta, jossa asia voidaan käsitellä oikeudenluovuttajien osalta, ole siirrettävissä koskemaan oikeudensaajaa.

18. Muutoksenhakuvaiheessa Oberlandesgericht Wien (Wienin alueen ylioikeus, Itävalta) muutti tätä ratkaisua osittain. Se otti kanteen tutkittavaksi siltä osin kuin se koski kantajan henkilökohtaisia vaatimuksia, jotka liittyivät hänen omaan kuluttajasopimukseensa. Oberlandesgericht Wien katsoi, että asetuksen N:o 44/2001 15 artiklan soveltamisen edellytyksiä arvioitaessa oli otettava huomioon ajankohta, jona kyseinen sopimus oli tehty.

19. Oberlandesgericht Wien kuitenkin hylkäsi kanteen siltä osin kuin se koski oikeudenluovuttajien vaatimuksia. Se totesi, että kuluttajansuojaa koskevia toimivaltasääntöjä voidaan soveltaa vain sellaisen kuluttajan eduksi, joka on itse asianosaisena oikeusriidassa. Näin ollen kantaja ei voinut vedota menestyksellisesti asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 1 kohdan toiseen osaan ajaessaan oikeudenluovuttajien vaatimuksia.

⁷ Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan kantaja väittää, että yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta 24.10.1995 annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä 95/46/EY (EYVL 1995, L 281, s. 31) on rikottu lukuisia kertoja.

20. Kumpikin asianosainen on valittanut toisen asteen tuomioistuimen ratkaisusta Oberster Gerichtshofiin. Kyseinen kansallinen tuomioistuin päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

- ”1) Onko [asetuksen N:o 44/2001] 15 artiklaa tulkittava siten, että kyseisessä säännöksessä tarkoitettu ’kuluttaja’ menettää tämän ominaisuuden, jos hän käytettyään jo pidempään yksityistä Facebook-tiliä oikeuksiensa täytäntöönpanoon liittyen julkaisee kirjoja, pitää silloin tällöin myös esitelmää palkkiota vastaan, ylläpitää internetsivuja, kerää lahjoituksia oikeuksien täytäntöönpanoa varten ja ottaa vastaan useiden kuluttajien hänelle luovuttamia oikeuksia sellaista sitoumusta vastaan, että nämä saavat rahallisen hyödyn oikeudenkäynnin mahdollisesta voittamisesta sen jälkeen, kun oikeudenkäyntikulut on vähennetty?
- 2) Onko asetuksen N:o 44/2001 16 artiklaa tulkittava siten, että kuluttaja voi jäsenvaltiossa kotipaikkansa tuomioistuimessa vedota samanaikaisesti omien kuluttajasopimukseen perustuvien oikeuksiensa kanssa myös sellaisten muiden kuluttajien samoihin seikkoihin perustuviin oikeuksiin, joilla on kotipaikka
- a) samassa jäsenvaltiossa,
 - b) toisessa jäsenvaltiossa tai
 - c) kolmannessa valtiossa,

jos kyseessä ovat oikeudet, jotka perustuvat saman vastaajan kanssa samassa oikeudellisessa asiayhteydessä tehtyihin kuluttajasopimuksiin, on luovutettu hänelle ja jos luovutustoimi ei liity kantajan elinkeinotoimintaan tai ammattiin vaan sillä pyritään oikeuksien yhteiseen täytäntöönpanoon?”

21. Kirjallisia huomautuksia ovat esittäneet Schrems, Facebook Ireland, Itävallan, Saksan ja Portugalin hallitukset sekä Euroopan komissio. Schrems, Facebook Ireland, Itävallan hallitus ja komissio osallistuivat 19.7.2017 pidettyyn istuntoon.

IV. Arviointi asiasta

22. Tämä ratkaisuehdotus jäsenyyty seuraavasti: Ensin tarkastelen sitä, voidaanko kantajaa pitää kuluttajana omien vaatimustensa osalta (A osa). Olettaen, että kantajaa voidaan todella pitää kuluttajana, käsittelen sitten erityisen kuluttajan oikeuspaikan perusteella määräytyvää toimivaltaista tuomioistuinta, kun on kyse muiden kuluttajien kantajalle luovuttamista oikeuksista (B osa).

A. Ensimmäinen kysymys: ketä voidaan pitää kuluttajana?

23. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on epävarma siitä, voidaanko kantajaa pitää asetuksen N:o 44/2001 15 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna kuluttajana sellaisten vaatimusten osalta, jotka hän on *itse esittänyt* vastaajaa kohtaan. Kyseinen tuomioistuin tiedustelee erityisesti, voiko henkilö menettää asemansa kuluttajana, mikäli hän käytettyään ensin Facebook-tiliä yksityisiin tarkoituksiin alkaa julkaista kirjoja, pitää luentoja, luoda internetsivustoja tai kerätä lahjoituksia. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tuo myös esiin, että osasta kyseisiä toimia, jotka liittyvät kantajan vaatimuksiin (luennot), on maksettu palkkio. Lisäksi kantaja on kehottanut muita kuluttajia luovuttamaan oikeutensa hänelle. Tarkoitus on, että luovutetuista oikeuksista mahdollisesti saatava rahallinen hyöty palautetaan oikeudenluovuttajille sen jälkeen, kun siitä on vähennetty oikeudenkäyntikulut.

24. Kaikki huomautuksia esittäneet osapuolet vastaajaa lukuun ottamatta katsovat, että kantajaa voidaan pitää kuluttajana siltä osin kuin on kyse *hänen henkilökohtaisista vaatimuksistaan* Facebook Irelandia kohtaan.

25. Vastaaja on päinvastaisella kannalla. Vastaajan mukaan kantaja ei voi vedota kuluttajansuojaa koskevaan erityistoimivaltaan. Tämä johtuu vastaajan mukaan siitä, että kanteen nostamishetkellä kantaja käytti Facebookia kaupallisiin tarkoituksiin. Vastaaja esittää väitteensä tueksi kaksi perustetta. Vastaajan mukaan kuluttaja voi ensinnäkin menettää tämän aseman ajan kuluessa. Päivämäärä, joka on otettava huomioon arvioitaessa sitä, voidaanko henkilöä pitää kuluttajana, on päivä, jona kanne nostettiin. Sopimuksen alkamispäivällä ei ole merkitystä. Kantaja harjoittaa ammatillista toimintaa, joka liittyy hänen vastaajaa kohtaan esittämiinsä väitteisiin. Näin ollen häntä ei voi vastaajan mukaan enää pitää kuluttajana kyseisten vaatimusten osalta. Toisaalta vastaajan mukaan se, että kantaja perusti edellä mainittua toimintaansa varten Facebook-sivun, tarkoittaa, että kantaja käyttää Facebook-tiliään ammatillisiin tai kaupallisiin tarkoituksiin. Vastaajan mukaan sekä Facebook-tili että Facebook-sivu sisältyvät yhteen ja samaan sopimussuhteeseen.

26. Jollei ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen myöhemmistä selvityksistä muuta johdu ja edellyttäen, että väitetyt yksityisyydensuojaa ja henkilötietojen suojaa koskevat loukkaukset, joihin kantaja viittaa, *liittyvät hänen Facebook-tiliinsä*, olen taipuvainen yhtymään näkemykseen, jonka mukaan kantajaa voidaan pitää kuluttajana hänen omaan kuluttajasopimukseensa perustuvien vaatimusten osalta.

27. Ennen kuin tällainen näkemys voidaan esittää, on kuitenkin tarpeen pohtia kahta kuluttajan perinteisen käsitteen osatekijää, joihin liittyy käsiteltävässä asiassa jonkin verran epäselvyyksiä. Ensimmäisessä osassa (1) tarkastelen sitä, minkä perusteella henkilö voidaan katsoa asetuksessa N:o 44/2001 tarkoitettuksi kuluttajaksi (a alakohta), sekä sitä, voiko kuluttajan asema muuttua ajan kuluessa saman sopimussuhteen sisällä (b alakohta). Tämän jälkeen käsitelen kuluttajan käsitettä erityisesti sosiaalisen median ja Facebookin osalta, jotka asettavat vieläkin suurempia haasteita perinteisille kuluttajan määritelmille (2).

1. Kuluttajan käsite

(a) Onko sopimuksen tarkoitus ammatillinen vai yksityinen?

28. Asetuksen N:o 44/2001 15 artiklan 1 kohdassa rajataan erityisen kuluttajan oikeuspaikan soveltaminen koskemaan vain ”henkilön, jäljempänä ’kuluttaja’, sellaista tarkoitusta varten tekemää sopimusta, jota ei voida pitää hänen ammattiinsa tai elinkeinotoimintaansa liittyvänä”.

29. Tähän säännökseen sisältyy kaksi osatekijää: Kuluttajaa ei ensinnäkään määritellä siinä yleisesti ja abstraktisti vaan aina suhteessa ”sopimukseen”. Toiseksi kyseinen sopimus on tehtävä sellaista tarkoitusta varten, joka ei liity asianomaisen henkilön ammattiin tai elinkeinotoimintaan.

30. Ensiksi mainittu osatekijä on tärkeä käsiteltävässä asiassa. Sen mukaisesti kuluttajan asemaa on aina arvioitava suhteessa sopimukseen eli kulloinkin kyseessä olevan sopimussuhteen perusteella. Kyse ei ole määrävän henkilökohtaisen aseman abstraktista tai yleisluontoisesta arvioinnista.

31. Toinen osatekijä eli ”ammatti tai elinkeinotoiminta” liittyy yleisesti ottaen henkilön harjoittamaan liiketoimintaan. Tämä ei tarkoita sitä, että kyseessä olevan sopimuksen olisi välttämättä liityttävä välittömään taloudelliseen tuottoon. Ennemminkin edellytyksenä on, että kyseinen sopimus tehtiin tarkoituksena harjoittaa jatkuvaa ja jäseneltyä liiketoimintaa.

32. Tällainen lähestymistapa asetuksen N:o 44/2001 15 artiklan 1 kohdan tulkintaan näyttää olevan seurausta unionin tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä. Unionin tuomioistuin on aiemmin hylännyt lähestymistavan, joka liittyy yleiseen näkemykseen tietyn henkilön toiminnasta tai asiantuntemuksesta arvioitaessa sitä, voidaanko henkilöä pitää kuluttajana. Määritettäessä sitä, voidaanko henkilöä pitää kuluttajana, on arvioitava henkilön asema määrättyssä sopimussuhteessa ottaen huomioon sopimuksen luonne ja tavoite.⁸ Kuten useat julkisasiamiehet⁹ ovat todenneet ja unionin tuomioistuin on vahvistanut, kuluttajan käsite on ”objektiivinen, eikä se riipu siitä konkreettisesta asiantuntemuksesta, joka asianomaisella henkilöllä voi olla, tai niistä tiedoista, jotka kyseisellä henkilöllä on todellisuudessa”.¹⁰

33. Tämä tarkoittaa, että sama henkilö voi – jopa saman päivän aikana – toimia sekä ammattilaisena että kuluttajana riippuen tehdyn sopimuksen luonteesta ja tavoitteesta. Esimerkiksi kuluttajaoikeuteen työkseen erikoistunut lakimies voi ammatistaan ja asiantuntemuksestaan huolimatta olla edelleen kuluttaja, mikäli hän solmii sopimussuhteen yksityisessä tarkoituksessa.

34. Näin ollen merkityksellistä on se, mitä tarkoitusta varten sopimus on tehty. Tästä kriteeristä on apua, mutta se ei kuitenkaan ole aina täysin selvä. Yhdellä sopimuksella voi joskus olla kaksi tarkoitusta, eli se on tehty sekä ammatillisia että yksityisiä tarkoituksia varten. Unionin tuomioistuimella oli tilaisuus tarkastella tätä kysymystä hyvin tunnetussa asiassa Gruber, jossa oli kyse Brysselin yleissopimuksesta. Kyseisestä tuomiosta seuraa, että kahtalaista tarkoitusta varten tehtyjen sopimusten yhteydessä kuluttajan ominaisuus säilyy vain siinä tapauksessa, että sopimus liittyy kyseisen henkilön ammattiin tai elinkeinotoimintaan niin heikolla tavalla, että yhteyttä voidaan pitää ”toisarvoisena”, eli sillä oli vain vähäpätöinen tehtävä siinä asiayhteydessä, jossa sopimus tehtiin (kokonaisuutena arvioitaessa).¹¹

(b) Aikakäsitys: pitäisikö valita staattinen vai dynaaminen lähestymistapa?

35. Kahdessa tarkoituksessa tehtyjä sopimuksia, joissa kumpikin tarkoitus on olemassa samanaikaisesti (tyypillisesti sopimuksen tekohetkellä), koskeva kysymys eroaa siitä, voidaanko sopimussuhteen tarkoituksen ja tavoitteen muuttuminen ajan kuluessa ottaa huomioon. Voiko sopimuksen käyttötarkoitus muuttua yksinomaan yksityisestä yksinomaan ammatilliseksi ja päinvastoin? Voiko kuluttaja siis menettää ajan kuluessa tämän ominaisuuden?

36. Sekä kantaja että Saksan ja Itävallan hallitukset katsovat, ettei kuluttaja voi menettää tätä ominaisuutta. Edellä mainitut katsovat, että viitekohtana on pidettävä ajankohtaa, jona sopimus on tehty.

37. Vastaja sen sijaan puoltaa dynaamista lähestymistapaa kuluttajan käsitteeseen, eikä komissio vastusta tätä kantaa. Tämän lähestymistavan mukaan kuluttajan asema määräytyy kanteen nostamisajankohtana.

38. Ymmärrän, että ennustettavuus ja sopimuspuolten oikeutetut odotukset ovat ensisijaisen tärkeitä seikkoja. Sopimuspuolten pitäisi siis voida luottaa toisen sopimuspuolen asemaan, sellaisena kuin se määräytyi sopimuksen tekohetkellä.

8 Ks. tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27.9.1968 tehtyyn Brysselin yleissopimukseen (EYVL 1978, L 304, s. 36; jäljempänä Brysselin yleissopimus) liittyvä 3.7.1997 annettu tuomio Benincasa (C-269/95, EU:C:1997:337, 16 kohta).

9 Ks. esim. julkisasiamies Jacobsin ratkaisuehdotus Gruber (C-464/01, EU:C:2004:529, 34 kohta) ja julkisasiamies Cruz Villalónin ratkaisuehdotus Costea (C-110/14, EU:C:2015:271, 29 ja 30 kohta). Jälkimmäinen asia liittyi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annettuun neuvoston direktiiviin 93/13/ETY (EYVL 1993, L 95, s. 29), mutta unionin tuomioistuin pyrkii yleensä ottamaan huomioon eri säädöksiin sisältyvät kuluttajan määritelmät ”unionin lainsäätäjän kuluttajasopimusten alalla tavoittelemien päämäärien saavuttamisen sekä unionin oikeuden johdonmukaisuuden varmistamiseksi” – ks. tuomio 5.12.2013, Vapenik (C-508/12, EU:C:2013:790, 25 kohta).

10 Tuomio 3.9.2015, Costea (C-110/14, EU:C:2015:538, 21 kohta).

11 Tuomio 20.1.2005, Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32, 39 kohta) Brysselin yleissopimuksen 13–15 artiklasta.

39. Kuluttajan asemaa koskevaa dynaamista lähestymistapaa ei kuitenkaan pitäisi täysin sulkea pois abstraktilla tasolla ja lähinnä poikkeustapauksissa. Sillä voi olla merkitystä tapauksissa, joissa sopimuksessa ei täsmennetä sen tavoitetta tai sopimusta voidaan käyttää eri tarkoituksiin ja sopimus on pitkäkestoinen tai jopa kestoaltaan määrittelemätön. On mahdollista, että tällaisissa tapauksissa tarkoitus, jota varten tiettyä sopimusperusteista palvelua käytetään, muuttuu – ei pelkästään osittain vaan jopa kokonaan.

40. Voidaan ajatella, että henkilö on tehnyt sopimuksen, jonka kohteena ovat sähköiset viestintäpalvelut, kuten sähköpostitilin käyttö. Sopimuksen tekohetkellä kyseinen henkilö käytti sopimusta puhtaasti yksityisiin tarkoituksiin. Myöhemmin hän onkin alkanut käyttää kyseistä sähköpostitiliä liiketoiminnassaan. Kymmenen vuoden kuluttua sopimuksen tekemisestä henkilö käyttää kyseisiä sähköisiä viestintäpalveluita yksinomaan kaupallisiin tarkoituksiin. Jos alkuperäisissä sopimusehdoissa ei suljeta pois tällaista käyttötarkoitusta eikä niitä ole uudistettu, muutettu tai tarkistettu kuluneiden kymmenen vuoden aikana, voidaanko käyttöä edelleen pitää yksityisenä?

41. Näin ollen ehdotan, ettei suljeta täysin pois sitä mahdollisuutta, että käyttötarkoitus muuttuu myöhemmin. Näin voi käydä. Kyse on kuitenkin poikkeustapauksista. Oikeudenmukainen ja oikea oletama on edelleen, että ratkaiseva on tarkoitus, jota varten sopimus alun perin tehtiin. Kuluttajan asemaa voidaan arvioida uudelleen vain ja ainoastaan siinä tapauksessa, että kyseiseen tapaukseen liittyvät tosiseikat osoittavat selvästi, ettei tämä oletama enää päde.

(c) Välipäätelmä

42. Edellä esitetystä seuraa, että se keskeinen seikka, jonka perusteella kuluttajan asemaa on arvioitava asetuksen N:o 44/2001 15 ja 16 artiklan kannalta, on vaatimuksen (tai vaatimusten) perustana olevan sopimuksen luonne ja tavoite. Sellaisissa monimutkaisissa tapauksissa, joissa sopimuksen luonne ja tavoite ovat monitahoiset eli sopimusta käytetään sekä yksityisiin että ammatillisiin tarkoituksiin, on arvioitava, voidaanko ammatillista ”sisältöä” pitää toisarvoisena. Mikäli näin on, kuluttaja voi edelleen säilyttää tämän ominaisuuden. Ei pitäisi myöskään sulkea pois sitä mahdollisuutta, että tietyissä poikkeustilanteissa, joissa sopimuksen sisältöä ei ole määritetty ja sopimus on pitkäkestoinen, jonkin sopimuspuolen asema saattaa muuttua ajan kuluessa.

2. Kuluttaja sosiaalisissa verkostoissa

43. Edellä mainittujen periaatteiden soveltaminen sosiaaliseen mediaan ei ole aivan mutkatonta (a alakohta). Arviointia vaikeuttaa myös se, ettei käsiteltävässä asiassa esillä olevan sopimussuhteen tarkasta luonteesta ole tietoa (b alakohta). Pyrin kuitenkin auttamaan ennakkoratkaisua pyytäneitä tuomioistuinta esittämällä vaihtoehtoisia ratkaisuja, jotka voivat tosiseikkojen lähemmän tarkastelun perusteella osoittautua toteutuskelpoisiksi (c kohta).

(a) Kaksijakoinen määritelmä ja sekamuotoinen asema

44. Sosiaalisen median verkostot, kuten Facebook, eivät istu helposti asetuksessa N:o 44/2001 annettuihin määritelmiin, jotka ovat jossain määrin mustavalkoisia. Kyseisen asetuksen 15 artiklan 1 kohdassa määritellään, ketä voidaan pitää kuluttajana ja ketä ei. Monet Facebookin käyttötavat ja käyttäjät jäävät kuitenkin tämän kaksijakoisen luokittelun ulkopuolelle.

45. Selviäkin tapauksia toki on. Yhtäällä on teini-ikäisen profiili, joka sisältää satunnaisia selfieitä sekä enemmän hymiöitä ja huutomerkkejä kuin varsinaisia sanoja. Sitä voidaan lyhyesti sanottuna pitää ainutlaatuisena – muttei varmastikaan ammatillisena – sosiaalisena maailmankaikkeutena, jonka mittarina ovat saatujen tykkäysten ja Facebook-kavereiden määrä. Toisaalla taas on suuren yrityksen selkeästi kaupallinen profiili, ja tämä yritys onnistuu saamaan yllättävän suuren määrän ”kavereita” ja ”seuraaajia”, vaikka käyttääkin Facebookia itsensä mainostamiseen.

46. Näistä kahdesta ääripäästä toinen edustaa selkeästi yksityistä ja toinen selvästi ammatillista käyttöä, ja niiden välissä on 50 erilaista (Facebookin) sinisen sävyä. Yksityistä Facebook-tiliä voidaan käyttää myös itsensä markkinointiin, millä voi olla ammatillinen vaikutus tai tarkoitus. Kuka tahansa voi laittaa profiiliinsa päivityksiä ammatillisista saavutuksistaan ja luonteeltaan (lähes) ammatillisesta toiminnastaan ja jakaa ne Facebook-kavereilleen. Ammatillinen sisältö, jossa jaetaan julkisesti pidettyjä puheita tai julkaisuja, voi jopa viedä valtaosan tilasta, ja sen voi jakaa suurelle joukolle kavereita tai kavereiden kavereita tai määrittää kokonaan julkiseksi.

47. Tämä ei koske ainoastaan musiikintekijöitä, jalkapallonpelaajia, poliitikkoja ja yhteiskunnallisia vaikuttajia vaan pätee myös yliopistotutkijoihin ja moniin muihin ammattikuntiin. Ajatellaanpa vaikka monitaitoista fysiikan professoria, joka alun perin perusti Facebook-tilin vain jakaakseen henkilökohtaisia kuvia ystäviensä kanssa. Vähitellen hän alkaa julkaista päivityksiä myös uudesta tutkimuksestaan. Hän julkaisee tietoa uusista esseistään, luennoistaan ja muista julkisista esiintymisistään. Hän on myös taitava kokki ja valokuvaaja ja julkaisee verkossa lukuisia reseptejä sekä eri puolilla maailmaa pidetyissä konferensseissa otettuja valokuvia. Osalla kuvista on taiteellista arvoa, ja niitä tarjotaan myyntiin. Lisämausteena ovat kuvat hänen rakkaista kissoistaan sekä (ajankohtaista) poliittista tilannetta käsittelevät nasevat huomiot, joihin usein tiedotusvälineet tarttuvat ja joiden johdosta kyseistä professoria kutsutaan keskustelutilaisuuksiin ja haastatteluihin eri puolille Eurooppaa.

48. Mielestäni tällaista Facebook-tilin käyttöä ei voida luonnehtia ammatilliseksi tai kaupalliseksi. Sosiaalinen nettiverkosto on nimittäin peruluonteeltaan sellainen, että se kannustaa henkilökohtaiseen kehittymiseen ja viestintään, ja se voi lähes väistämättä johtaa tilanteeseen, jossa henkilön ammatillinen puoli tunkeutuu osaksi verkostossa jaettua sisältöä. Kaikki nämä ulottuvuudet ilmentävät kuitenkin selkeästi henkilöä ja hänen persoonaansa. Vaikka onkin selvää, että tavalla tai toisella osa edellä kuvatuista käyttötavoista liittyy itsensä markkinoimiseen ja henkilön ammatillisen aseman parantamiseen, se on mahdollista vain pitkällä aikavälillä. Tarkoituksena ei ole tuottaa välitöntä kaupallista vaikutusta.

49. Nykyään on sitä vastoin kokonaisia ammattikuntia, joissa yksityiset ja ammatilliset yhteydet sekoittuvat internetviestinnässä ja etenkin sosiaalisissa verkostoissa. Jotkut käyttötarkoitukset saattavat näyttää yksityisiltä, vaikka kyse on luonteeltaan täysin kaupallisesta käytöstä. Sosiaalisen median markkinointivaikuttajat, niin kutsutut ammattikuluttajat, tai some-yhteisöjen ylläpitäjät saattavat käyttää henkilökohtaisia some-tiliään tärkeänä työkaluna.¹²

50. Vaikka tätä aihetta sivutaan käsiteltävässä asiassa, sen kannalta ei ole välttämättä tarpeen ratkaista näin monimutkaisia tilanteita. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toimittamien tietojen mukaan kantaja on käyttänyt perustamaansa Facebook-tiliä yksinomaan yksityisiin tarkoituksiin vuosina 2008–2010. Vuodesta 2011 lähtien kantajalla on ollut myös oma Facebook-sivu. Näin ollen

¹² Tällaiset vaikuttajat voidaan määritellä seuraavasti: ”tavalliset, internetiä päivittäin käyttävät henkilöt, joiden blogeja tai sosiaalisen median kanavia seuraa melko suuri määrä ihmisiä ja jotka kertovat näissä välineissä omasta elämästään ja elämäntyylistään, jotka ovat yhteydessä seuraajiinsa sekä verkossa että fyysisissä tiloissa ja jotka saavat rahaa siitä, että sisällyttävät blogeihinsa tai sosiaalisessa mediassa julkaisemiinsa päivityksiin advertoriaaleja”. Abidin, C., ”Communicative Intimacies: Influencers and Perceived Interconnectedness”, *Ada: A Journal of Gender, New Media, and Technology*, numero 8, 2015, s. 29.

vaikuttaa siltä, että Facebook-tiliä käytettiin alun perin ja käytetään edelleen lähinnä yksityisiin tarkoituksiin. Sen sijaan epäselvä ja täsmennystä kaipaava asia on se, millainen on tarkalleen ottaen Facebook-tilien ja Facebook-sivujen välinen suhde ja millainen kantajan ja vastaajan niihin liittyvä sopimussuhde on luonteeltaan.

(b) Facebook-tilit ja Facebook-sivut

51. Istunnossa sekä kantajaa että vastaajaa kehoitettiin selventämään Facebook-tiliä ja Facebook-sivuihin liittyvien sopimusten koukeroita. Asianosaisten puoltamat näkemykset olivat keskenään vastakkaisia. Kantaja väittää, että Facebook-sivulla ja Facebook-tilillä on omat itsenäiset sopimuksensa, koska käyttäjän oli hyväksyttävä niitä koskevat ehdot erikseen. Kantaja väittää myös, että Facebook-tili on henkilökohtainen, kun taas Facebook-sivujen hallinnoijana voi toimia useampi henkilö. Kantaja väittää itse asiassa, että hän on luopunut Facebook-sivusta eikä toimi enää sen hallinnoijana. Vastaaja taas väittää, että sekä Facebook-tili että Facebook-sivu sisältyvät yhteen ja samaan sopimussuhteeseen. Vastaajan mukaan Facebook-sivua ei ole mahdollista luoda ilman Facebook-profiilia, eikä kumpaakaan voi erottaa alkuperäisestä Facebook-tilistä.

52. On kansallisen tuomioistuimen tehtävä tarkistaa, sitooko kantajaa ja vastaajaa yksi vai useampi sopimus ja koskevatko kantajan käsiteltävässä asiassa esittämät väitteet yksityisyydensuojaa ja henkilötietojen suojaa koskevien oikeuksien loukkaamisesta yksinomaan Facebook-tiliä vai myös Facebook-sivua. Unionin tuomioistuimen saamasta asiakirja-aineistosta sekä asianosaisten toimittamista huomautuksista ilmenee kuitenkin joitain seikkoja, joista saattaa olla apua ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen arvioidessa tätä asiaa.

53. Facebook-tilin luodakseen henkilön on ensinnäkin hyväksyttävä Facebookin yleiset palveluehdot. Facebook tarjoaa toiseksi lisäpalveluja käyttäjille, joilla jo on Facebook-tili. Yksi lisäpalveluista on mahdollisuus luoda Facebook-sivu, joka on tarkoitettu liiketoiminnallisiin, kaupallisiin tai ammatillisiin tarkoituksiin. Koska Facebook-sivun luominen edellyttää Facebook-tiliä, vaikuttaa siltä, että henkilön on hyväksyttävä myös muita palveluehtoja. Kolmanneksi Facebook-tilin perusversiota (joka sisältää Facebook-profiilin sekä siihen liittyvän aikajanän tai seinän käytön, valokuvien lataamisen ja kaverit) voi yleensä käyttää yksityisiin tarkoituksiin, mutta ammatillistakaan käyttöä ei ole poissuljettu. Vastaaja toteaa kuitenkin kirjallisissa huomautuksissaan, että vuoden 2013 käyttöehtojen 4.4 kohdassa käyttäjä sitoutuu siihen, ettei ”yritä hyötyä henkilökohtaisesta [aikajanastaan] taloudellisesti, vaan [käyttää] Facebook-sivua sellaisiin tarkoituksiin”.

(c) Vaihtoehtoiset ratkaisut

54. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mahdollisten havaintojen perusteella kaksi seuraavaa tilannetta ovat mahdollisia: Ensimmäinen vaihtoehto on katsoa, että sopimuksia oli kaksi (yksi Facebook-tilille ja toinen Facebook-sivulle). Toinen vaihtoehto on katsoa, että yksi ja sama sopimus kattaa molemmat ”tuotteet”.

55. Jos katsotaan, että *oli kaksi erillistä sopimusta* ja esillä olevat vaatimukset *liittyvät Facebook-tiliin*, se, voidaanko kantajaa pitää kuluttajana, on määritettävä yksinomaan kyseistä tiliä koskevan sopimuksen luonteen ja tavoitteen perusteella. Facebook-sivun käyttö ei muuta arviota, joka koskee henkilön määrittämistä kuluttajaksi Facebook-tilin yhteydessä.

56. Näin ollen kantajaa voitaisiin pitää kuluttajana, jos, kuten ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, hän käytti Facebook-*tiliään* yksityisiin tarkoituksiin merkityksellisellä ajanjaksolla. Sopimukseen perustuvasta objektiivisesta arviosta, joka koskee sitä, voidaanko henkilöä pitää kuluttajana, nimittäin seuraa, että se, että kantaja on erikoistunut akateemisesti ja harjoittaa toimintaa Facebookia vastaan esittämiinsä vaatimuksiin liittyvällä alalla, ei ole itsessään ratkaiseva seikka. Asiantuntemus, kokemus, kansalaistoiminta tai se, että henkilö on saanut riita-asioiden seurauksena tiettyä mainetta, eivät itsessään estä sitä, että henkilöä voidaan pitää kuluttajana.

57. Mielestäni samaan johtopäätökseen tultaisiin myös siinä tapauksessa, että kyseiset kaksi sopimusta liittyisivät toisiinsa ja muodostaisivat pääsopimuksen (Facebook-tili) ja sitä täydentävän liitännäissopimuksen (Facebook-sivu). Jos kyse olisi kahdesta erillisestä sopimuksesta, vaikka ne liittyisivätkin läheisesti toisiinsa, liitännäissopimuksen luonne ei voi muuttaa pääsopimuksen luonnetta.¹³

58. Jos katsotaan, että oli *vain yksi sopimus*, joka sisälsi sekä Facebook-tilin että Facebook-sivun, Gruber-kriteeri on merkityksellinen. Sen mukaisesti kansallisen tuomioistuimen pitäisi arvioida, missä määrin ammatillista sisältöä voidaan pitää *vähäpätöisenä*.

59. Tuomioon Gruber liittyen on kuitenkin esitettävä kaksi lisähuomiota. Ensinnäkin tuomiossa Gruber mielestäni tarkoitetaan – millä ei juuri pitäisi olla merkitystä yhden sopimuksen tapauksessa – toimintaa, jolla on välitön kaupallinen tavoite ja vaikutus ja jossa jäsenelty ja voittoa tavoitteleva toiminta on käytön liikkeelle paneva tarkoitus. Toiseksi on niin, että mikäli sopimuksen luonne ja tavoite eivät ilmene sopimusehdoista ja – toteen näytettyjen tosiseikkojen perusteella – ominaisuus, jossa kantaja on käyttänyt tällaista yhtä sopimusta, selvästi muuttuu, olisikin arvioitava sopimussuhteen mahdollista dynaamisuutta.

60. Kummankin tyyppisessä arvioinnissa on kuitenkin sovellettava tiettyä joustavuutta sosiaalisen median yhteydessä,¹⁴ koska sosiaalisessa mediassa monet henkilön ammatilliseen maineeseen ja asemaan liittyvistä käyttötavoista perustuvat käyttäjän persoonaan. Jos käytössä ei pyritä suoraan ja välittömään kaupalliseen vaikuttamiseen, kyse on yksityisistä käyttötarkoituksista.

(d) Välipäätelmä

61. Edellä esitetyn perusteella ja edellyttäen, ettei ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen myöhemmistä selvityksistä muuta johdu, vaikuttaa siltä, että kantajaa voidaan pitää kuluttajana sellaisten *hänen omien* vaatimustensa osalta, jotka liittyvät hänen *oman* Facebook-*tilinsä* yksityiseen käyttöön.

62. Näin ollen ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa ensimmäiseen kysymykseen, että asetuksen N:o 44/2001 15 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että senkaltainen toiminta kuin kirjojen julkaiseminen, esitelmien pitäminen, internetsivujen ylläpitäminen tai lahjoitusten kerääminen oikeuksien täytäntöönpanoa varten ei johda siihen, että kuluttaja menettää tämän ominaisuuden sellaisten oikeuksien osalta, jotka liittyvät hänen omaan Facebook-tiliinsä, jota käytetään yksityisiin tarkoituksiin.

¹³ Ks. analogisesti tuomio 3.9.2015, Costea (C-110/14, EU:C:2015:538, 29 kohta).

¹⁴ Edellä tämän ratkaisuehdotuksen 44–50 kohta.

B. Kysymys 2: luovutettuja oikeuksia koskeva tuomioistuimen toimivalta

63. Toisessa kysymyksessään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee unionin tuomioistuimelta, voiko kuluttaja vedota asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun erityiseen kuluttajan oikeuspaikkaan omien vaatimustensa ohella myös sellaisten vaatimusten osalta, joita koskevia *oikeuksia ovat luovuttaneet* hänelle kuluttajat, joilla on kotipaikka samassa jäsenvaltiossa, toisessa jäsenvaltiossa tai kolmannessa maassa. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee erityisesti, onko tämä mahdollista siinä tapauksessa, että kantajalle luovutetut oikeudet perustuvat saman vastaajan kanssa samassa oikeudellisessa asiayhteydessä tehtyihin kuluttajasopimuksiin.

64. Kantaja sekä Itävallan, Saksan ja Portugalin hallitukset katsovat, että kantaja voi saattaa oman kuluttajan oikeuspaikkansa käsiteltäväksi *sekä* omat vaatimuksensa *että kaikki* sellaiset vaatimukset, joita koskevat oikeudet muut kuluttajat ovat luovuttaneet hänelle (riippumatta oikeudenluovuttajien kotipaikasta).

65. Vastaajan näkemys on päinvastainen: kuluttajan oikeuspaikkaa ei voida soveltaa oikeudenluovuttajien vaatimuksien osalta. Vastaajan mukaan vain sopimussuhteen osapuoli voi vedota asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun erityiseen oikeuspaikkaan. Vaikka katsottaisiin, että kantajaa voidaan pitää kuluttajana, hänellä ei ole tätä asemaa oikeudenluovuttajien vaatimusten osalta.

66. Komissio yhtyy vastaajan näkemykseen siitä, ettei kantaja voi vedota *kotipaikkansa* tuomioistuimessa sellaisten kuluttajien hänelle luovuttamiin oikeuksiin, joilla on kotipaikka toisessa jäsenvaltiossa tai kolmannessa maassa. Komission mukaan asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua erityistä oikeuspaikkaa voidaan kuitenkin soveltaa sellaisten vaatimusten osalta, joita koskevien oikeuksien luovuttajat ovat itävaltalaisia kuluttajia, vaikka näillä olisi kotipaikka muualla kuin kyseisessä jäsenvaltiossa.

67. On myönnettävä, etten ymmärrä, miten kantajan asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 1 kohdasta ehdottama tulkinta voitaisiin sovittaa yhteen kyseisen säännöksen sanamuodon ja logiikan kanssa. Kantaja esittää huomautuksissaan useita mielenkiintoisia ehdotuksia, jotka liittyvät tarpeeseen edistää ryhmäkanteiden nostamista Euroopan unionin kuluttajien suojaamiseksi. Vaikka ryhmäkanteet voivat olla poliittisesti tehokkaita, suurin osa kyseisistä perusteluista liittyy mielestäni ennemminkin pohdintaan lainsäädännön mahdollisesta tulevaisuudesta, eikä niille löydy juuri tukea nykyisestä lainsäädännöstä.

68. Aloitan lyhyellä mutta käsiteltävässä asiassa hyvin tarpeellisella selvityksellä pääasian luonteesta sekä unionin tuomioistuimelle esitetyn toisen ennakkoratkaisukysymyksen laajuudesta (1). Sitten arvioin itse kysymystä esillä olevien säännösten sanamuodon mukaisen, systemaattisen ja teleologisen tulkinnan perusteella (2), minkä jälkeen siirryn käsittelemään kantajan yleisluonteisia poliittisia perusteluja (3).

1. Alustavat täsmennykset

(a) Ryhmäkanteet Itävallassa

69. Näkemys siitä, mikä on ryhmäkanteen, riippuu tietenkin sille hyväksytystä tarkasta määritelmästä. On kuitenkin todettava, että kun tarkastelin lähemmin käsiteltävässä asiassa esillä olevan kansallisen säännöksen eli ZPO:n 227 §:n sanamuotoa ja toimintaa, minulla oli vaikeuksia pitää kyseistä säännöstä ryhmäkanteen välineenä¹⁵ etenkin *alueellista toimivaltaa* koskevien sääntöjen osalta.

70. Eri tahojen unionin tuomioistuimelle toimittamissa huomautuksissa selitetään myös, että ZPO:n 227 §:n 1 momentissa säädetään, että yhden kantajan samaan vastaajaan kohdistuvat vaatimukset voidaan käsitellä yhdessä menettelyssä kahden edellytyksen täytyessä. Asiaa käsittelevällä tuomioistuimella on ensinnäkin oltava toimivalta – myös alueellinen toimivalta – käsitellä kukin yksittäinen vaatimus. Toiseksi kuhunkin vaatimukseen on voitava soveltaa samantyyppistä käsittelyä.

71. Tämän säännöksen tosiasiallisesta toiminnasta voidaan esittää esimerkkinä tapaus, joka on käsittääkseni Oberster Gerichtshofin tärkein ratkaisu tällä alalla.¹⁶ Kyseisessä asiassa 684 kuluttajaa, jotka väittivät kulutusluottojensa korkojen olevan sovellettavan lainsäädännön vastaisia, luovuttivat asianomaista pankkia vastaan esittämiään vaatimuksia koskevat oikeudet Bundeskammer für Arbeiter und Angestelltelle (työntekijöiden järjestö, Itävalta), joka on oikeushenkilö. Käsitellessään oikeuskysymystä muutoksenhakuvaiheessa ylin tuomioistuin hyväksyi kyseisten vaatimusten yhdistämisen ja käsittelyn samassa menettelyssä. Kyseinen tuomio koski kuitenkin yksinomaan aineellista toimivaltaa. Kuten edellä mainittu tuomioistuin selvästi totesi, asiaa käsittelevän Itävallan tuomioistuimen alueellista toimivaltaa ei ollut missään vaiheessa riitautettu.¹⁷

72. Tästä seuraa, että mikäli ZPO:n 227 §:n 1 momentissa mainitut edellytykset täyttyvät, jossain määrin joustavampaa lähestymistapaa voidaan soveltaa, kuten ZPO:n 227 §:n 2 momentti antaa olettaa, aineellista toimivaltaa (*ratione materiae*) mutta ei alueellista toimivaltaa (*ratione loci*) koskeviin kysymyksiin.

73. Yhteenvedon totean, ettei ZPO:n 227 § käsittääkseni muodosta kansallisessa lainsäädännössä riittävää oikeusperustaa sen paremmin kansainvälisen toimivallan muuttamiselle kuin uuden oikeuspaikan luomiselle sitä kuluttajaa varten, jolle oikeudet on luovutettu.

¹⁵ On esitetty, että huolimatta siitä, ettei kyseistä säännöstä suunniteltu sillä ajatuksella, että sillä luodaan kollektiivisten oikeussuojakeinojen järjestelmä, se on käytännössä toiminut hyödyllisenä välineenä kollektiivisia oikeussuojakeinoja koskevan sui generis -mekanismin kehittämiseksi, että useiden eri henkilöiden esittämiä vaatimuksia koskevat oikeudet luovutetaan kolmannelle osapuolelle, joka sitten kokoaa ne ja ajaa niitä yhdessä menettelyssä. Vaikka tätä järjestelmää käytetään yleensä siten, että oikeudet luovutetaan kuluttajajärjestöille, ne voidaan myös luovuttaa yksityishenkilölle. Ks. tarkemmin esim. Micklitz, H.-W. ja Purnhagen, K. P., *Evaluation of the effectiveness and efficiency of collective redress mechanisms in the European Union*, Itävaltaa koskeva maakohtainen raportti vuodelta 2008 ja Steindl, B. H., "Class Action and Collective Action in Arbitration and Litigation – Europe and Austria", *NYSBA International Section Seasonal Meeting 2014, Rebuilding the Transatlantic Marketplace: Austria and Central Europe as Catalysts for Entrepreneurship and Innovation*. <http://www.nysba.org>

¹⁶ OGH 12.7.2005, 4 Ob 116/05w.

¹⁷ OGH 12.7.2005, 4 Ob 116/05w, 1 kohta (s. 3–5). Oberster Gerichtshof lisäsi myös, että eri henkilöiden vaatimusten kokoaminen yhteen siten, että oikeudet luovutetaan ("Inkassoession") yhdelle kantajalle ZPO:n 227 §:n mukaisesti, voidaan hyväksyä vain ja ainoastaan siinä tapauksessa, että vaatimuksilla on sama oikeusperusta ja tarkasteltavat seikat liittyvät olennaisesti samoihin tosiasiallisiin tai oikeudellisiin kysymyksiin, jotka koskevat pääkysymystä tai kaikille vaatimuksille yhteistä hyvin olennaista esikysymystä.

(b) Käsiteltävän asian tulkitseminen

74. On toinenkin seikka, jota on korostettava. Kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävää asiaa tulkitaan sopimusperusteisen *oikeuden luovuttamisena*, eli kantajalle on luovutettu useita oikeuksia, joiden sisältö vastaa hänen omia vaatimuksiaan vastaajaa kohtaan. Kantaja on näin hypännyt näiden muiden Facebookin käyttäjien saappaisiin ainoastaan tiettyjen luovutettujen oikeuksien osalta. Kyseisten käyttäjien ja vastaajan väliset sopimukset jäävät silti voimaan kaikilta muilta osin alkuperäisten sopimuspuolten välillä. Menettelyllisesti kantaja (jolle oikeudet on luovutettu) on pääasian ainut kantaja.

75. Tässä yhteydessä kantaja vaatii lähinnä *yksinomaan* asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 1 kohdan perusteella erityisen tuomioistuimen toimivallan toisen tason luomista. Hän ei väitä, että oikeudenluovuttajan alkuperäisellä erityisellä kuluttajan oikeuspaikalla ei enää olisi toimivaltaa, mikä tarkoittaa, että alkuperäiset oikeudenluovuttajat voivat edelleen halutessaan nostaa vastaajaa vastaan kanteen oman kotipaikkansa tuomioistuimessa sellaisten sopimusosien osalta, joita koskevia oikeuksia ei ole luovutettu. Tosiasiallisesti kantaja vaatii, että asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun erityiseen kuluttajan oikeuspaikkaan voidaan turvautua uudelleen toisen erityisen oikeuspaikan perustamiseksi, tällä kertaa oikeudensaajaa ja luovutettuja oikeuksia varten.

76. Tämän perusteella on jossain määrin yllättävää, että kantaja vetoaa näkemyksensä tueksi tehokkuus- ja vastaavuusperiaatteeseen edellä mainitun Itävallan mekanismin osalta. Kyseiset periaatteet rajoittavat jäsenvaltioiden menettelyllistä autonomiaa. En ymmärrä, millä tavalla ne voisivat olla merkityksellisiä tuomioistuimen toimivallan määrittämiseksi käsiteltävässä asiassa. Näin on sitä suuremmalla syyllä, kun otetaan huomioon, ettei kansallisessa lainsäädännössä säädetä kantajan puoltamasta kansainvälisestä toimivallasta.

2. Voimassa olevan lainsäädännön tulkinta

77. Edellisessä osassa esitetyt alustavat täsmennykset huomioon ottaen on selvää, että kantajan väitteen ratkaisemisessa on kyse ainoastaan asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 1 kohdan tulkinnasta. Voiko kyseinen säännös luoda itsessään uuden, erityisen toimivallan sellaista toista kuluttajaa varten, joka ei ollut alun perin asianomaisen kuluttajasopimuksen sopimuspuoli?

(a) Sanamuoto

78. Kantaja väittää, että kanteen nostavan kuluttajan ei tarvitse välttämättä olla sama kuin kuluttajasopimuksen osapuolena oleva kuluttaja. Sekä kantaja että Saksan hallitus väittävät, että asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 1 kohdassa tarkoitetaan ”kuluttajalla” henkilöä, joka voi nostaa kanteen, ei ”itse kuluttajaa”. Kantajan mielestä se, että sopimuspuolten ja oikeudenkäynnin asianosaisten edellytettäisiin olevan samoja, johtaisi siihen, että 16 artiklan 1 kohdalle asetettaisiin kirjoittamaton *contra legem* -edellytys, mitä ei voida asetuksen mukaisesti hyväksyä.

79. Tämä perustelu ei vakuuta. Asetuksen N:o 44/2001 15 ja 16 artiklan sanamuodoissa korostetaan selvästi konkreettisen sopimussuhteen osapuolten henkilöyden merkitystä mainittujen säännösten sovellettavuutta ratkaistaessa.

80. Tällaisten merkityksellisten johtopäätösten vetäminen vain sen perusteella, että virkkeen alussa on käytetty epämääräistä artikkelia [englanninkielisessä versiossa ”a consumer”], vaikuttaa ensinnäkin jossain määrin kaukaa haetulta. Tämä tulkinta alkaa horjua, kun tarkastellaan muita kielitoisintoja, kuten slaavilaisia kieliä, joissa ei käytetä (epä-)määräisiä artikkeleita ja joissa tällaista eroa ei siis tehdä.

Jopa sellaisissa kielissä, joissa käytetään artikkeleita ja tehdään tällainen ero, olisi melko loogista, että koska sana ”kuluttaja” mainitaan virkkeessä ensimmäistä kertaa, ensimmäinen viittaus kuluttajaan tehdään epämääräistä artikkelia käyttäen (”a consumer”) ja saman virkkeen toinen viittaus määräistä artikkelia käyttäen (”the consumer”).

81. Lisäksi asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 1 kohdan sanamuoto on selvä: ”Kuluttaja voi nostaa kanteen *toista sopimuspuolta vastaan* – –.”¹⁸ Samansuuntaisesti asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 2 kohdassa säädetään, että ”*toinen sopimuspuoli* voi nostaa kanteen kuluttajaa vastaan ainoastaan sen jäsenvaltion tuomioistuimissa, missä kuluttajan kotipaikka on”.¹⁹

82. Kyseisten säännösten sanamuoto viittaa selvästi toiseen sopimuspuoleen. Tämä osoittaa, että erityinen oikeuspaikka koskee aina ainoastaan konkreettisia ja tiettyjä sopimuspuolia. Näin ollen sopimuspuolten erottaminen sopimuksesta olisi vastoin kyseisten säännösten luonnollista tulkintaa. Yhdyn siten julkisasiamies Darmonin näkemykseen, jonka mukaan ilmaisut ”kuluttaja voi nostaa kanteen” ja ”voi nostaa kanteen kuluttajaa vastaan” osoittavat, että suoja koskee ”selväsanaisesti vain tahoja, joka on kyseisessä kanteessa *henkilökohtaisesti joko kantajana tai vastaajana*”.²⁰

(b) *Asiayhteys*

83. On kolme muuta systematiikkaan liittyvää perustetta, joiden perusteella voidaan hylätä kantajan näkemys, jonka mukaan oikeudenkäynnin asianosaiset ja sopimuspuolet voidaan erottaa toisistaan.

84. On ensinnäkin melko loogista, että asetuksen N:o 44/2001 16 artiklaa on tulkittava yhdessä saman asetuksen 15 artiklan kanssa. Viimeksi mainitussa määritellään toimivaltaa kuluttajasopimusten osalta koskevan 4 jakson soveltamisala. Unionin tuomioistuin on todennut, että ”asetuksen N:o 44/2001 15 artiklan 1 kohtaa sovelletaan tilanteessa, jossa kolme edellytystä ovat täyttyneet eli jossa ensinnäkin *yksi sopimuspuoli on kuluttaja*, joka toimii asiayhteydessä, jota ei voida pitää hänen ammattiinsa tai elinkeinotoimintaansa liittyvänä, toiseksi *tällaisen kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välillä on* tosiasiaa tehty *sopimus* ja kolmanneksi tällainen sopimus kuuluu johonkin mainitun 15 artiklan 1 kohdan a–c alakohdassa tarkoitettuihin ryhmiin”.²¹

85. Tulkinta, jonka mukaan asetuksen N:o 44/2001 16 artikla käsittäisi vaatimukset, joita kuluttaja esittää *muiden* kuluttajien tekemien kuluttajasopimusten perusteella, olisi ristiriidassa asetuksen N:o 44/2001 15 ja 16 artiklan välillä olevan loogisen yhteyden kanssa. Se laajentaisi erityisen toimivallan soveltamisalaa koskemaan myös muita tapauksia kuin niitä, joista kyseisissä säännöksissä nimenomaisesti säädetään.

86. Kuten tämän ratkaisuehdotuksen 28–34 kohdassa todetaan ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen yhteydessä ja kuten kantajakin myöntää, kuluttaja-asioita koskevan erityisen toimivallan tavoitteena on suojata henkilöä kuluttajana tietyn sopimuksen osalta. Siten olisi melko ristiriitaista hyväksyä se, että tällainen läheinen yhteys kuluttajan aseman ja tietyn sopimuksen välillä voitaisiin häivyttää vahvistamalla erityinen kuluttajan oikeuspaikka toisen henkilön tekemään sopimukseen perustuvan oikeuden perusteella.

¹⁸ Kursivointi tässä.

¹⁹ Kursivointi tässä. Tähän voidaan lisätä, että olisi melko kiintoisaa tietää, mitä kantajan ehdotus merkitsisi kyseisen asetuksen 16 artiklan 2 kohdan tulkinnan kannalta, koska sen englanninkielisessä versiossa viitataan kuluttajaan käyttämällä epämääräistä artikkelia mutta tilanne on 16 artiklan 1 kohtaan verrattuna päinvastainen: ”Proceedings may be brought against *a consumer* by the other party to the contract only in the courts of the Member State in which the consumer is domiciled.” Vaikuttaa kuitenkin siltä, että joissain kieliversioissa käytetään määräisiä artikkeleita. Tämä osoittaa, että periaatteellisia ratkaisuja ei voida tehdä sillä perusteella, onko tässä käytetty epämääräistä vai määräistä artikkelia.

²⁰ Kursivointi alkuperäisessä tekstissä. Julkisasiamies Darmonin ratkaisuehdotus Shearson Lehman Hutton (C-89/91, EU:C:1992:410, 26 kohta ja alaviite 9), jossa tarkastellaan Brysselin yleissopimuksen 14 artiklaa.

²¹ Esm. tuomio 14.3.2013, Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165, 30 kohta) ja tuomio 28.1.2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, 23 kohta). Kursivointi tässä.

87. Toiseksi on todettava, että toisin kuin asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohta, jossa viitataan ”sopimusta koskeviin asioihin” täsmentämättä, mitkä sopimuspuolet voivat vedota kyseiseen kohtaan, saman asetuksen 16 artiklan 1 kohta on huomattavasti tarkempi ja soveltamisalaltaan suppeampi. Viimeksi mainitussa säännöksessä mainitaan nimenomaisesti kuluttaja ja toinen sopimuspuoli. Kyseisen asetuksen 5 artiklan 1 alakohdan tulkinta antaa enemmän liikkuma- ja joustovaraa kantajan henkilöyden suhteen edellyttäen, että osapuoli on sitoutunut velvoitteeseen vapaaehtoisesti.²² Joissakin harvoissa tapauksissa se sallii sopimusvelvoitteiden täytäntöönpanon siirtämisen kolmannelle osapuolelle, joka ei ollut alun perin sopimuspuolena. Asetuksen 16 artiklan 1 kohdan selvästi erilainen ja suppeampi sanamuoto ei kuitenkaan mahdollista tällaista tulkintaa.

88. Kolmanneksi asetuksen N:o 44/2001 15 ja 16 artiklassa säädetty kuluttajan oikeuspaikka poikkeaa sekä kyseisen asetuksen 2 artiklan 1 kohdassa säädetystä toimivaltaa koskevasta pääsäännöstä (jonka mukaan toimivaltaisia ovat sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa vastaajalla on kotipaikka) että saman asetuksen 5 artiklan 1 alakohdassa annetusta säännöstä, joka koskee erityistä toimivaltaa sopimusasioissa (ja jonka mukaan toimivaltainen on sen paikkakunnan tuomioistuin, missä kanteen perusteena oleva velvoite on täytetty tai on täytettävä). Näin ollen asetuksen N:o 44/2001 15 ja 16 artiklaa ei pitäisi tulkita siten, että niillä laajennetaan forum actorista koskeva etuoikeus sellaisten tilanteiden ulkopuolelle, joita varten se on nimenomaisesti luotu.²³

(c) Tarkoitus

89. Kantajan keskeiset väitteet perustuvat telelogisiin perusteluihin. Nämä väitteet voidaan jakaa kolmeen ryhmään.

90. Kantaja väittää ensinnäkin, että koska oikeudenluovuttaja ja -saaja ovat kuluttajia, heitä molempia on suojeltava. Kantajan mukaan se, että käsiteltävän säännöksen tavoitteena on suojella heikompa osapuolta, estää tulkinnan, jonka mukaan sopimuspuolten on oltava samat kuin oikeusriidan asianosaiset.

91. Toiseksi kantaja väittää asetuksen N:o 44/2001 yleisestä tavoitteesta, joka koskee oikeuspaikan ennustettavuutta, että vastaajalla ei voi olla oikeutettuja odotuksia erityisen oikeuspaikan olemassaolosta. Kuluttajan oikeuspaikasta ei voida olla täysin varmoja, koska kuluttaja voi aina muuttaa kotipaikkaansa. Näin ollen sillä ei ole kantajan mukaan merkitystä, muuttuuko oikeuspaikka kotipaikan muuttumisen vai oikeuksien luovuttamisen seurauksena. Kantaja huomauttaa lisäksi, että Facebook suuntaa toimintansa (asetuksen N:o 44/2001 15 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettulla tavalla) kaikkialle maailmaan, Itävalta mukaan luettuna. Näin ollen vastaaja on voinut ennakoida, että sitä vastaan voidaan nostaa kanne Itävallan tuomioistuimissa.

92. Kolmanneksi kantaja esittää, että asetuksen N:o 44/2001 16 artiklaa olisi tulkittava siten, että sen mukaan luovutettujen oikeuksien oikeudensaajana olevan kuluttajan oikeuspaikka on toimivaltainen kollektiivisten oikeussuojakeinojen edistämiseksi syistä, jotka liittyvät kuluttajien heikompaan asemaan, tehokkaan oikeussuojan varmistamiseen sekä tavoitteeseen välttää useat rinnakkaiset oikeudenkäynnit.

93. Väitteet, jotka liittyvät tavoitteeseen suojella kuluttajaa heikompana osapuolena (1) sekä oikeuspaikan ennustettavuuteen ja rinnakkaisten oikeudenkäyntien välttämiseen (2), ovat mielestäni merkityksellisiä asetuksen N:o 44/2001 nykytila huomioon ottaen. Näin ollen tarkastelen tässä osassa ensin kutakin väitettä erikseen ja esitän sitten johtopäätökseni alueellisesta toimivallasta (3).

²² Ks. Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 1 kohdasta esim. tuomio 5.2.2004, *Frahuil* (C-265/02, EU:C:2004:77, 24 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Ks. asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 kohdan a alakohdasta tuomio 14.3.2013, *Česká spořitelna* (C-419/11, EU:C:2013:165, 46 kohta); tuomio 28.1.2015, *Kolassa* (C-375/13, EU:C:2015:37, 39 kohta) ja tuomio 21.4.2016, *Austro-Mechana* (C-572/14, EU:C:2016:286, 36 kohta). Ks. myös ratkaisuehdotukseni *Flightright* ym. (C-274/16, C-447/16 ja C-448/16, EU:C:2017:787, 53–55 kohta).

²³ Ks. vastaavasti esim. tuomio 14.3.2013, *Česká spořitelna* (C-419/11, EU:C:2013:165, 26 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

(1) Heikomman osapuolen suojelua koskeva tavoite

94. Kantaja väittää, että hänen näkemystään asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 1 kohdan oikeasta tulkinnasta tukee unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö, jonka mukaan määräävä tekijä erityisen kuluttajan oikeuspaikan soveltamiselle on abstrakti suojan tarve.²⁴

95. Yleisellä tasolla on yhdyttävä väitteeseen siitä, että unionin tuomioistuin on johdonmukaisesti pitänyt ensisijaisen tärkeänä tavoitetta, jonka mukaan kuluttajia on suojeltava heikompina osapuolina tulkittaessa asetuksen N:o 44/2001 säännöksiä kuluttajansuojaa koskevasta erityisestä toimivallasta. Konkreettisten oikeudellisten ehdotusten osalta en sitä vastoin voi tukea kantajan esitystä oikeuskäytännöstä.

96. Unionin tuomioistuimella on ensinnäkin jo ollut mahdollisuus tarkastella sitä, voidaanko kuluttajien forum actorista soveltaa sellaisiin henkilöihin, joille kuluttajien oikeudet on luovutettu ja jotka eivät ole itse sopimuspuolia. Tuomiossa Henkel ja tuomiossa Shearson Lehman Hutton unionin tuomioistuin katsoi, että kuluttajansuojaa koskevaa erityistä toimivaltaa ei voitu soveltaa oikeushenkilöihin, jotka toimivat yksityisen kuluttajan oikeuksien haltijana. Unionin tuomioistuin ei kuitenkaan päätenyt tähän lopputulokseen pelkästään siitä syystä, etteivät kyseiset oikeushenkilöt (yksityisoikeudellinen yhtiö ja kuluttajansuojayhdistys) olleet heikompia osapuolia, kuten kantaja väittää, vaan, kuten kummassakin tuomiossa selvästi todetaan, sen takia, että kyseiset oikeushenkilöt eivät olleet itse sopimuspuolia.²⁵

97. Toiseksi kantaja väittää, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö nojautuu abstraktiin tarpeeseen suojella kuluttajaa määräävänä seikkana oikeuspaikan määrittämiseksi riippumatta siitä, onko kyse luovutetuista oikeuksista. Sekä Itävallan hallitus että kantaja ovat viitanneet tässä yhteydessä unionin tuomioistuimen tuomioon Vorarlberger Gebietskrankenkasse, jossa todettiin, että sosiaalivakuutuslaitoksesta poiketen ”henkilön, jolle tällaisen välittömästi vahinkoa kärsineen henkilön oikeudet ovat siirtyneet suoraan lain nojalla ja jota itseään voidaan pitää heikompana osapuolena, olisi voitava vedota näissä säännöksissä säädettyihin tuomioistuinten toimivaltaa koskeviin erityissäännöksiin. Tämä koskisi – etenkin onnettomuuden uhrin perillisiä”.²⁶

98. Vaikka kyseiseen tuomioon voidaan edelleen tukeutua, kun otetaan huomioon unionin tuomioistuimen asiassa MMA IARD²⁷ hiljattain antama tuomio, jossa omaksuttu lähestymistapa oli tuomiota Vorarlberger Gebietskrankenkasse huomattavasti monivivahteisempi, sitä ei voida pitää analogisena käsiteltävän asian kanssa kahdesta syystä. Ensinnäkin erityinen toimivalta vakuutusasioissa on suunniteltu eri tavalla, ja se on itsessään paljon laajempi.²⁸ Toiseksi on vielä tärkeämpää huomata, että asiassa Vorarlberger Gebietskrankenkasse vaadittiin jo olemassa olevan erityisen oikeuspaikan vahvistamista ja sen soveltamista kolmanteen osapuoleen. Käsiteltävässä asiassa kantaja vaatii nimenomaisesti, että luodaan uusi erityinen oikeuspaikka, joka koskee erityisesti oikeudensaajaa tilanteessa, jossa kyseiset oikeudet on luovutettu puhtaasti oikeudenkäyntiä varten.

24 Kantaja viittaa konkreettisesti unionin tuomioistuimen 19.1.1993 annettuun tuomioon Shearson Lehman Hutton (C-89/91, EU:C:1993:15); 1.10.2002 annettuun tuomioon Henkel (C-167/00, EU:C:2002:555); 15.1.2004 annettuun tuomioon Blijdenstein (C-433/01, EU:C:2004:21) ja 17.9.2009 annettuun tuomioon Vorarlberger Gebietskrankenkasse (C-347/08, EU:C:2009:561).

25 Tuomio 19.1.1993, Shearson Lehman Hutton (C-89/91, EU:C:1993:15, 23 kohta) ja tuomio 1.10.2002, Henkel (C-167/00, EU:C:2002:555, 33 ja 38 kohta).

26 Tuomio 17.9.2009 (C-347/08, EU:C:2009:561, 44 kohta).

27 Tuomio 20.7.2017 (C-340/16, EU:C:2017:576).

28 Asiassa oli kyse tuomioistuimen erityisestä toimivallasta asetuksen N:o 44/2001 11 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun vahingonkärsineen osalta. Kyseisen säännöksen tehtävänä on lisätä asetuksen 9 artiklan 1 kohdan b alakohtaan sisältyvään kantajien luetteloon henkilöt, jotka ovat kärsineet vahingon, ”eikä näiden henkilöiden joukkoa ole rajattu niihin, jotka ovat kärsineet vahingon välittömästi”. Näin ollen käsitteen ”vahingonkärsinyt” voidaan katsoa kattavan itsessään oikeudensaajat, joiden voidaan katsoa kärsineen vahingon. Unionin tuomioistuin on myös todennut, että ”heikomman osapuolen käsite vakuutusta koskevilla asioissa on ymmärrettävä laajemmin kuin kuluttajien tekemiä sopimuksia koskevilla asioissa tai työsopimuksia koskevilla asioissa” – ks. tuomio 20.7.2017, MMA IARD (C-340/16, EU:C:2017:576, 32 ja 33 kohta).

(2) *Ennustettavuus ja rinnakkaisten oikeudenkäyntien välttäminen*

99. Sekä kantaja että Saksan ja Itävallan hallitukset ovat korostaneet, että oikeudensaajana olevan kuluttajan erityisen oikeuspaikan soveltaminen kaikkiin luovutettuihin oikeuksiin (sellaisten kuluttajien luovuttamiin oikeuksiin, joilla on kotipaikka joko samassa jäsenvaltiossa, toisessa jäsenvaltiossa tai kolmansissa maissa) ei vaaranna oikeusvarmuutta ja ennustettavuutta koskevia tavoitteita. Ensinnäkään kuluttajan oikeuspaikasta ei voida olla täysin varmoja, koska kuluttaja voi aina muuttaa kotipaikkaansa. Toiseksi Facebook suuntaa toimintansa (asetuksen N:o 44/2001 15 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettulla tavalla) kaikkialle maailmaan, Itävalta mukaan luettuna. Näin ollen kyseinen yhtiö voi ennakoita, että sitä vastaan nostetaan kanne Itävallan tuomioistuimissa. Kolmanneksi kanteiden kokoaminen yhteen voisi jopa olla suotuisaa vastaajan kannalta, koska sen ei näin tarvitsisi vastata useisiin kanteisiin eri jäsenvaltioissa. Näin vältettäisiin myös riski siitä, että annettavat tuomiot ovat keskenään ristiriidassa. Kantaja väittää myös, ettei hän vaadi sellaisen uuden toimivaltaisen tuomioistuimen vahvistamista, johon hänellä ei jo ole oikeutta vedota, sillä hän voi jo saattaa asian kuluttaja-asioissa toimivaltaisen tuomioistuimen käsiteltäväksi omien vaatimustensa osalta.

100. On aivan totta, että asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan 11 perustelukappaleen mukaisesti tuomioistuimen toimivaltaa koskevien sääntöjen ennustettavuuden on oltava hyvä. Lisäksi saman asetuksen johdanto-osan 15 perustelukappaleen mukaan ”lainkäytön yhdenmukaisuus edellyttää, että rinnakkaiset oikeudenkäynnit saadaan mahdollisimman vähin ja on varmistettava, ettei kahdessa jäsenvaltiossa anneta keskenään ristiriitaisia tuomioita”.

101. Todettakoon, että ymmärtääkseni asetukseen N:o 44/2001 sisältyvä velvoite varmistaa tuomioistuimen toimivallan ennustettavuus perustuu ensisijaisesti konkreettisen oikeussuhteen tosiseikkoihin. Näin ollen onkin esitettävä seuraava olennainen kysymys: Jos sitoudun johonkin oikeussuhteeseen, mikä tuomioistuin on kansainvälisesti toimivaltainen?

102. Kantajan puoltama tulkinta ennustettavuudesta perustuu selkeästi erilaiseen lähestymistapaan. Tämä tulkinta noudattaa logiikkaa, johon on jo viitattu semantiikan tasolla, eli sen mukaan myös ennustettavuudesta on katsottava, että mikäli elinkeinonharjoittajalla on sopimus kuluttajan kanssa jossain tuomiopiirissä, hänen on voitava kohtuullisesti ennakoita, että kuka tahansa kuluttaja tai kaikki häneen sopimussuhteessa olevat kuluttajat voivat nostaa häntä vastaan kanteen kyseisessä tuomioistuimessa.

103. Olen tästä eri mieltä. Siinäkin tapauksessa, että päätettäisiin noudattaa kantajan puoltamaa lähestymistapaa – mitä en aio tehdä –, olisi edelleen ratkaistava useita ongelmia.

104. Kuten vastaaja väittää, on ensinnäkin otettava huomioon tärkeitä oikeusvarmuuteen liittyviä seikkoja, kuten forum shoppingin riski.

105. On totta, ettei kuluttajan kotipaikka pysy aina samana. Se voi muuttua, ja sama pätee myös sääntöön, jonka mukaan toimivaltainen on sen jäsenvaltion tuomioistuin, jossa vastaajalla on kotipaikka.²⁹ Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että ennustettavuus ja oikeusvarmuus menettäisivät täysin merkityksensä. Kantajan ehdottama ratkaisu mahdollistaisi vaatimusten kokoamisen yhteen ja edullisimman oikeuspaikan etsimisen ryhmäkanteita varten luovuttamalla kaikki oikeudet sellaiselle kuluttajalle, jolla on kotipaikka kyseisessä tuomiopiirissä. Kuten vastaaja on todennut, tällainen ratkaisu saattaisi johtaa siihen, että oikeuksia luovutetaan rajattomasti ja kohdennetusti kuluttajille, joilla on kotipaikka tuomiopiirissä, jossa oikeuskäytäntö on edullisempi, jossa oikeudenkäyntikulut ovat alhaisemmat tai jossa myönnetään avokätisemmin oikeusapua, mikä voisi aiheuttaa liian suuren taakan tietyille tuomioistuimille.³⁰

29 Ks. vastaavasti tuomio 17.11.2011, Hypoteční banka (C-327/10, EU:C:2011:745, 42 kohta).

30 Tämä mahdollisuus voisi kiinnostaa melko lailla myös monia vaatimusten keräilijöitä, jotka voisivat muuttaa yhtiöidensä rakennetta vastaavasti (oikeudet luovutettaisiin oikeushenkilön sijasta luonnolliselle henkilölle eli toiselle kuluttajalle).

106. Toiseksi uuden kuluttajan oikeuspaikan luominen oikeudensaajana toimivaa kuluttajaa varten muiden kuluttajien luovuttamien oikeuksien osalta johtaisi todennäköisesti oikeuspaikkojen pirstaloitumiseen ja niiden määrän kasvuun. Oikeudensaaja ei ensinnäkään korvaa oikeudenluovuttajaa sopimussuhteessa. Sijaantulo ei koske kuluttajan asemaa tai sopimukseen liittyviä aineellisia oikeuksia. Luovutetut oikeudet on nimenomaisesti erotettu sopimuksesta, ja tämä on tehty erityisesti oikeusriitaa varten. Alkuperäisen oikeudenluovuttajan osalta kuluttajan oikeuspaikka pysyisi samana muiden sopimusperusteisten oikeuksien osalta, mikä johtaisi siihen, että yhteen sopimukseen perustuvat oikeudet pirstaloituisivat. Tällöin olisi toisaalta mahdollista, että oikeudenluovuttaja luovuttaa kuluttajasopimukseensa perustuvia oikeuksia eri oikeudensaajille. Jos kaikki oikeudensaajat olisivat kuluttajia, olisi mahdollista luoda useita rinnakkaisia erityisiä toimivaltoja.

107. Vielä enemmän huolta aiheuttavat tilanteet, joissa oikeudet on luovuttanut kuluttaja, jolla on kotipaikka kolmannessa maassa.³¹ Mahdollisuus nostaa oikeudensaajana olevan kuluttajan osalta toimivaltaisessa tuomioistuimessa kanne, joka perustuu sellaisten kuluttajien kanssa tehtyihin sopimuksiin, joilla on kotipaikka kolmannessa maassa, ei sovi yhteen asetuksen N:o 44/2001 sanamuodon kanssa. On totta, että unionin tuomioistuin on katsonut, ettei asetuksen N:o 44/2001 soveltaminen riipu siitä, onko kantajalla kotipaikka jäsenvaltiossa vai kolmannessa maassa.³² Kyseisen asetuksen 15 artiklan 1 kohdan c alakohdassa, joka on merkityksellinen käsiteltävässä asiassa, kuitenkin edellytetään, että ”sopimus on tehty henkilön kanssa, joka harjoittaa kaupallista tai elinkeinotoimintaa siinä jäsenvaltiossa, missä kuluttajan kotipaikka on, tai joka millä keinoin tahansa suuntaa tällaista toimintaa kyseiseen jäsenvaltioon tai useisiin valtioihin kyseinen jäsenvaltio mukaan lukien, ja sopimus kuuluu kyseisen toiminnan piiriin”. Tästä seuraa, että vaikka 16 artiklassa viitataan vain ”sen paikkakunnan tuomioistuimeen, missä kuluttajan kotipaikka on”, edellä esitettyjen huomautusten perusteella on selvää, että tämän paikan on oltava jäsenvaltiossa.

108. Kantaja vetoaa myös asiassa CDC Hydrogen Peroxide annettuun tuomioon³³ väittäessään, että unionin tuomioistuin on nimenomaisesti tunnustanut, ettei ryhmäkanne estä soveltamasta asetukseen N:o 44/2001 sisältyviä tuomioistuimen erityistä toimivaltaa koskevia sääntöjä.

109. Kyseisessä tuomiossa unionin tuomioistuin kuitenkin totesi nimenomaisesti asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdan soveltamisesta, että ”alkuperäisen velkojan tekemä saatavien luovuttaminen ei sellaisenaan vaikuta toimivaltaisen tuomioistuimen määrittämiseen”.³⁴ Näin ollen unionin tuomioistuin katsoi, että kyseisen toimivaltasäännön soveltamisedellytyksen täyttyminen (vahingon sattumispaikka) ”on tutkittava joka vahingonkorvaussaatavan osalta riippumatta sitä koskevasta luovutuksesta tai kokoamisesta”.³⁵

110. Yhteenvetona voidaan todeta, etteivät kantajan käsiteltävässä asiassa esittämät ehdotukset saa juurikaan tukea oikeuskäytännöstä. Tärkein ero on tässäkin se, että erityisen oikeuspaikan siirtämisen sijasta kantaja vaatii nimenomaan uuden oikeuspaikan luomista toiselle kuluttajalle, joka ei ollut alkuperäisen sopimuksen osapuoli.

111. Tämä kanta on ristiriidassa oikeuden luovuttamista ja seuraantoa koskevan säännön peruslogiikan kanssa. Kantajan viittaamassa oikeuskäytännössä oli kyse siitä, voidaanko erityinen (kuluttajan) oikeuspaikka pysyttää vai ei. Väite siitä, että oikeudensaajaa varten on luotava uusi erityinen oikeuspaikka, menee kuitenkin selvästi tätä pohdintaa pidemmälle.

31 En käsittele lainkaan kysymystä siitä, mitä lakia on sovellettava kolmansiin maihin sijoittautuneiden käyttäjien kanssa tehtyihin sopimuksiin, koska sillä ei pitäisi olla ratkaisevaa merkitystä tuomioistuimen toimivaltaan liittyvissä kysymyksissä (vaikka sillä saattaisikin olla jossain määrin merkitystä asianmukaisen lainkäytön näkökulmasta).

32 Ks. Brysselin yleissopimukseen liittyen 13.7.2000 annettu tuomio Group Josi (C-412/98, EU:C:2000:399, 57 kohta).

33 Tuomio 21.5.2015 (C-352/13, EU:C:2015:335).

34 Tuomio 21.5.2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, 35 kohta). Ks. vastaavasti tuomio 18.7.2013, ÖFAB (C-147/12, EU:C:2013:490, 58 kohta).

35 Tuomio 21.5.2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, 36 kohta).

112. Oikeuksien luovuttaminen ja seuraanto on lisäksi asetuksen N:o 44/2001 yhteydessä laaja-alainen kysymys, joka koskee useita toimivaltaperusteita. Näin ollen ratkaisulla, johon unionin tuomioistuin päätyy arvioidessaan oikeuksien luovuttamiseen sovellettavia sääntöjä kyseisen asetuksen 16 artiklan 1 kohdan mukaisesti, on luonnollisesti vaikutusta koko asetukseen.

(3) *Välipäätelmä (ja loppupäätelmä alueellisesta toimivallasta)*

113. Edellä esitetyn perusteella katson, ettei asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 1 kohtaa voida tulkita siten, että siinä vahvistetaan uusi erityinen kuluttajan oikeuspaikka sellaisia samaa asiaa koskevia oikeuksia varten, joita hänelle ovat luovuttaneet toiset kuluttajat, joilla on kotipaikka toisessa jäsenvaltiossa tai kolmannessa maassa.

114. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toinen kysymys koski kuitenkin myös kolmatta luovutettujen oikeuksien tyyppiä eli oikeuksia, joita luovuttaneilla kuluttajilla on kotipaikka samassa jäsenvaltiossa. Kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, osa luovutetuista oikeuksista on peräisin sellaisilta muilta kuluttajilla, joilla on kotipaikka Itävallassa. On myös totta, että 16 artiklan 1 kohdan sanamuoto sisältää seuraavan viittauksen *alueelliseen* toimivaltaan: ”sen *paikkakunnan* tuomioistuimessa, missä kuluttajan kotipaikka on”. Toisin kuin Brysselin yleissopimuksessa asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 1 kohdassa määritellään siten sekä kansainvälinen toimivalta että kansallinen toimivalta, minkä tarkoituksena on varmistaa kuluttajille parempi suoja.

115. Komissio yhtyy huomautuksissaan huoleen oikeuspaikkaa koskevasta oikeusvarmuudesta ja ennustettavuudesta sellaisten kuluttajien luovuttamien oikeuksien yhteydessä, joilla on kotipaikka kolmannessa maassa tai toisessa jäsenvaltiossa. Komissio kuitenkin katsoo, että oikeudensaajana olevan kuluttajan kotipaikan tuomioistuin on toimivaltainen sillä edellytyksellä, että oikeudenluovuttaja ja -saaja ovat molemmat kuluttajia, vaatimukset ovat keskenään samanlaisia ja molemmat voisivat valita oikeuspaikan *samassa* jäsenvaltiossa. Komissio selittää, että vaikka tällainen ratkaisu näyttää olevan ristiriidassa asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 1 kohdan sanamuodon kanssa, se on paras tapa toteuttaa erityiseen kuluttajan oikeuspaikkaan liittyvien säännösten tarkoitus.

116. Mielestäni on vaikea ymmärtää näkemystä, jonka mukaan ainoastaan asetuksen N:o 44/2001 perusteella pitäisi päätyä erilaiseen johtopäätökseen sellaisten vaatimusten osalta, joita koskevien oikeuksien luovuttajat ovat oikeudensaajan kanssa samassa jäsenvaltiossa asuvia kuluttajia, kun otetaan huomioon asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 1 kohdan sanamuoto, jossa määritetään toimivaltaisiksi tuomioistuimiksi ”sen paikkakunnan tuomioistuimet, missä kuluttajalla on kotipaikka”. Koska mitään muita vartenotettavia perusteluja ei ole esitetty, samaan johtopäätökseen pitäisi asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 1 kohdan perusteella päätyä kaikkien niiden kolmen ryhmän osalta, jotka ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin mainitsee toisessa kysymyksessään (oikeudenluovuttajina kuluttajia, joilla on kotipaikka toisessa jäsenvaltiossa, kolmannessa maassa tai samassa jäsenvaltiossa).

117. Se tosiseikka, että asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 1 kohdassa *ei* luoda uutta erityistä oikeuspaikkaa, ei mielestäni kuitenkaan *estä* tekemästä niin kansallisessa lainsäädännössä. Kyseisen asetuksen 16 artiklan 1 kohdassa tarkoitettun alueellisen toimivallan logiikan mukaan kuluttajaa ei voida estää vetoamasta siihen. Se, että kansallisessa lainsäädännössä säädettäisiin toisesta oikeuspaikasta kyseisessä jäsenvaltiossa, ei mielestäni missään tapauksessa olisi ristiriidassa kyseisen asetuksen sanamuodon tai tavoitteiden kanssa. Tästä ei kuitenkaan näytä olevan kyse käsiteltävässä asiassa, koska kantajan perustelut toimivallasta (jopa samassa jäsenvaltiossa) näyttävät tukeutuvan yksinomaan asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 1 kohtaan.³⁶

³⁶ Kuten selvennetään edellä tämän ratkaisuehdotuksen 74–76 kohdassa.

118. Näin ollen ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa toiseen ennakkoratkaisukysymykseen, että asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 1 kohdan perusteella kuluttaja ei voi vedota samanaikaisesti omien oikeuksiensa kanssa myös sellaisten muiden kuluttajien luovuttamiin, samoihin seikkoihin perustuviin oikeuksiin, joilla on kotipaikka muualla samassa jäsenvaltiossa, toisessa jäsenvaltiossa tai kolmannessa maassa.

3. Kollektiivisten oikeussuojakeinojen tarpeellisuus kuluttaja-asioissa unionissa (ja tuomioistuinteitse annettujen sääntöjen vaarat)

119. Monet kantajan käsiteltävässä asiassa esittämistä perusteluista ovat mielestäni lähinnä poliittisia. Tavalla tai toisella niissä annetaan olettaa, että unionin tuomioistuimen pitäisi tulkita edellä mainitun asetuksen 16 artiklan 1 kohtaa kantajan ehdottamalla tavalla sellaisten melko abstraktien arvojen nimissä, joihin kuuluvat esimerkiksi tarve edistää kollektiivisten oikeussuojakeinojen käyttöä kuluttaja-asioissa unionissa tai tehokkaan oikeussuojan varmistaminen kuluttaja-asioissa.

120. On selvää, että kollektiivisten oikeussuojakeinojen tarkoituksena on varmistaa tehokas oikeussuoja kuluttajille. Hyvin suunniteltuna ja toteutettuna ne voivat tuottaa systeemistä lisähyötyä lainkäytössä esimerkiksi vähentämällä tarvetta järjestää rinnakkaisia oikeudenkäyntejä.³⁷ Kuten vastaaja on aivan oikein huomauttanut, nämä kantajan perustelut kuuluvat kuitenkin ennemminkin de lege ferenda -alaan.

121. Asetus N:o 44/2001 ei sisällä erityisiä säännöksiä oikeuksien luovuttamisesta³⁸ tai kollektiivisiin oikeussuojakeinoihin sovellettavista menettelyistä. Tästä (oletetusta tai todellisesta) puutteesta on keskusteltu pitkään oikeustieteilijöiden keskuudessa, ja heidän näkemyksensä mukaan kyseinen asetusta ei muodosta riittävää perustaa unionin laajuisille rajat ylittävälle ryhmäkanteille.³⁹ Kuluttajan oikeuspaikan soveltaminen ryhmäkanteisiin on herättänyt kiivasta keskustelua.⁴⁰

122. Ehkä vielä olennaisempaa on se, että komissio on laajalti myöntänyt kyseiset ongelmat ja pyrkinyt useaan otteeseen edistämään kollektiivisiä oikeussuojakeinoja koskevien välineiden käyttöönottoa unionissa.⁴¹ Kyseiset ehdotukset eivät ole vielä johtaneet sitovien lainsäädäntövälineiden antamiseen. Toistaiseksi on hyväksytty vain komission suositus,⁴² johon kantajakin viittaa käsiteltävässä asiassa.

37 Ks. esim. International Law Associationin ylikansallisia ryhmäkanteita koskeva päätöslauselma nro 1/2008, joka hyväksyttiin järjestön Rio de Janeirossa pidetyssä konferenssissa. Päätöslauselman 3 kohdassa käsitellään tuomioistuimen toimivaltaa. Päätöslauselman 3.1. kohdassa todetaan seuraavaa: ”Ylikansallinen ryhmäkante voidaan nostaa vastaajan oikeuspaikassa.” Päätöslauselman 3.3. kohdassa todetaan seuraavaa: ”Ylikansallinen ryhmäkante on mahdollista nostaa myös sellaisen toisen valtion tuomioistuimissa, joka liittyy läheisesti asianosaisiin ja toimiin, edellyttäen että kanteita koskeva oikeudenkäynti voidaan toteuttaa kyseisessä valtiossa kyseisen ryhmän edun mukaisesti eikä kyseistä valtiota ole valittu niiden etujen poistamiseksi.”

38 Ks. julkisasiamies Sharpstonin ratkaisuehdotus Flight Refund (C-94/14, EU:C:2015:723, 60 kohta).

39 Ks. esim. Burkhard Hess, B., ”Collective Redress and the Jurisdictional Model of the Brussels I Regulation” julkaisussa Nuyts, A. ja Hatzimihail, N. E., *Cross-Border Class Actions. The European Way*, SELP, 2014, s. 59–68, sivulla 67; Nuyts, A., ”The Consolidation of Collective Claims under Brussels I”, julkaisussa Nuyts, A. ja Hatzimihail, N. E., *Cross-Border Class Actions. The European Way*, SELP, 2014, s. 69–84 ja Danov, M., ”The Brussels I Regulation: Cross-Border Collective Redress Proceedings and Judgments”, *Journal of Private International Law*, osa 6, 2010, s. 359–393, sivulla 377.

40 Ks. esim. Tang, Z. S., ”Consumer Collective Redress in European Private International Law”, *Journal of Private international Law* osa 7, 2011, s. 101 ja 147 julkaisussa Tang, Z. S., *Electronic Consumer Contracts in the Conflict of Laws*, 2. painos, Hart, 2015, s. 284– ja Lein, E., ”Cross-Border Collective Redress and Jurisdiction under Brussels I: A Mismatch”, teoksessa Fairgrieve, D. ja Lein, E., *Extraterritoriality and Collective Redress*, Oxford University Press, Oxford, 2012, s. 129.

41 Ks. esim. Valkoinen kirja yhteisön kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuvista vahingonkorvauskanteista, KOM(2008) 165 lopullinen; komission ”Vihreä kirja kuluttajan kollektiivisista oikeussuojakeinoista”, KOM(2008) 794 lopullinen; vuonna 2009 julkaistu komission tausta-asiakirja kuluttajan kollektiivisista oikeussuojakeinoista annetun vihreän kirjan seurannasta käytäviä keskusteluja varten; komission asiakirja ”Kollektiivisiä oikeussuojakeinoja koskeva johdonmukainen eurooppalainen lähestymistapa”, SEK(2011) 173 lopullinen ja komission tiedonanto ”Kohti kollektiivisiä oikeussuojakeinoja koskevaa EU:n horisontaalista kehystä”, COM(2013) 401/2.

42 Unionin lainsäädäntöön perustuvien oikeuksien loukkauksiin perustuvia kieltokeinoja ja vahingonkorvausvaatimuksia koskeviin jäsenvaltioiden kollektiivisiin oikeussuojakeinoihin sovellettavista yhteisistä periaatteista 11.6.2013 annettu komission suositus (EUVL 2013, L 201, s. 60).

123. Mielestäni tällaisessa tilanteessa ei ole unionin tuomioistuimen tai minkään muunkaan tuomioistuimen tehtävä pyrkiä luomaan kuluttaja-asioissa sovellettavia kollektiivisia oikeussuojakeinoja yhdellä kynän vedolla. Tämä ei olisi järkevää etenkin kolmesta syystä. Tällainen toimi olisi ensinnäkin selvästi ristiriidassa kyseisen asetuksen sanamuodon ja logiikan kanssa, ja sen seurauksena asetus kirjoitettaisiin tosiasiaa uudelleen. Toiseksi aihe on liian arkaluonteinen ja monimutkainen. Sitä varten tarvitaan kattava lainsäädäntö sen sijaan, että tuomioistuin puuttuisi siihen sellaisen lainsäädännöllisen keinon avulla, joka tosin liittyy asiaan, joskin etäisesti, mutta joka ei selvästikään sovellu kyseiseen tarkoitukseen. Systemisten ratkaisujen sijaan tästä seuraisi todennäköisesti enemmän ongelmia. Kolmanneksi asiasta on valmisteltu unionissa lainsäädäntöä ja käyty keskustelua, vaikka se ei ehkä olekaan ollut yksinkertaista eikä nopeaa. Tuomioistuinten ei pidä ennakoita lainsäädäntömenettelyä tai tehdä siitä tarpeetonta.

V. Ratkaisuehdotus

124. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Oberster Gerichtshofin esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

- 1) Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 15 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että senkaltainen toiminta kuin kirjojen julkaiseminen, esitelmien pitäminen, internetsivujen ylläpitäminen tai lahjoitusten kerääminen oikeuksien täytäntöönpanoa varten ei johda siihen, että kuluttaja menettää tämän ominaisuuden sellaisten oikeuksien osalta, jotka liittyvät hänen omaan Facebook-tiliinsä, jota käytetään yksityisiin tarkoituksiin.
- 2) Asetuksen N:o 44/2001 16 artiklan 1 kohdan perusteella kuluttaja ei voi vedota samanaikaisesti omien oikeuksiensa kanssa myös sellaisten muiden kuluttajien luovuttamiin, samoihin seikkoihin perustuviin oikeuksiin, joilla on kotipaikka muualla samassa jäsenvaltiossa, toisessa jäsenvaltiossa tai kolmannessa valtiossa.